

Моите срещи с остров Лелека

Еберхард Унглиян

Остров Лелека е разположен малко наг Русе, от речен километър 504 600 до 500 700 (по номенклатурата на Агенция по поддържане плавателния път на река Дунав). Дължината му е приблизително 4 км, ширината – 800 м, а средната площ около 170 ха. При островите тези данни се отчитат при средни водостоежи и затова са винаги приблизителни.

Често го наричан неправилно „Люляк“, а името на острова всъщност идва от турската дума „Лелек“, което значи щъркел. Той се е образувал след сливането му с остров Делигорук. На острова – преди и сега – не цъфти никакъв люляк, а през лятото се използва за плаж от русенци. Служи също така за паша на добитък, отглеждат се царевица, гини и грузи полезни неща. Срещу него са туристическата хижа „Приста“, ресторант „Рибарска колиба“, няколко почивни станции, водната база на яхт-клуб „Порт Русе“, русенският плаж и пр.

Годината е 1961. Голяма част от острова е залята от високите пролетни води. Поради съвпадане с цъфтежа на овошките са наречени „черешови води“. С Георги Бакърджиев, наречен от приятелите му Гута, сме взели лодката на тъста му за това пътуване по острова.

Внимателно гърпаме греблата и лодката бавно се плъзга между потопените гървета. Прави и светли, почти бели, те се издигат като колони от водата. Първичната заливаема гора от върби и тополи (чер-

на, сива и бяла или кавак) е била изсечена и заменена с изкуствено насаждение в прави редици от хибридна топола. Лесовъдите я предпочитат, защото поради бързия си растеж има по-кратък турнус (период на оборот) – само около 30 години. Според проучвания на наши ботаници на острова са установени общо 77 вида растения. Дърветата, храстите и увивните са само 13 вида, останалите са едно-, дву- и многогодишни тревисти растения. Обаче люляк (*Syringa vulgaris*), засаждан често по дъворовете заради красивите си цветове, възпят от поетите и обичан от момите и момците, напразно ще търсите тук! В

Обща снимка от въздуха на острова Лелека

естествено състояние той вирее само на варовити скали, по Ломовете, по суходолията на Лудогорието и Добруджа, пък и по бреговете на Дунава, например при Стълпище над Русе. В Средна и Западна Европа, както лалето и конският кестен (*Aesculus hippocastanus*), люлякът е пренесен от нашите земи!

Някога, в по-далечното минало, на острова вероятно са гнездели черни щъркели (*Ciconia nigra*) или само временно са се събирали преди миграция. Един вид място за срещи и сбор преди голямото изпитание – потеглянето към зимните квартали в Източна Африка. Такова сборище днес има на комплекса острови около Беленския (Персина), където имаме възможност да ги наблюдаваме на 28.08.1962. Беше голямото, по наша преценка

към 80 птици, преобладаващо млади. Те лесно се отличават от родителите им, при които клонът и краката са ярко червени и черното оперение показва сини и пурпурнолилави отблясъци. Докато при младите гърбът е по-матов, без тези отблясъци, а краката и клонът са сиво-кафяви. По време на прелета се събират и по-големи ята, но никога колкото при белия щъркел. На 14.09.2005 за-

Черният щъркел е красива птица. Не случайно е избран за символ на Природен парк „Русенски Лом“

Къдравоглавият пеликан идва на угощение на острова, но не се задържа дълго

едно с група членове на БДЗП (Българско дружество за защита на птиците) по долината на р. Русенски Лом при с. Иваново, преброихме ято от 74 птици, преобладаващо възрастни. За разлика от белия си събрат, черният щъркел отбягва човека. В Средна Европа и по на Изток той обитава предимно гори и гнезди по гървета. У нас обаче най-често предпочита скални ниши, винаги в близост до река. По скалите на долината на Ломовете ежегодно гнездят около десетина гвойки. И то често в близост до египетския лешояд (*Neophron percnopterus*), преди последният да намалее почти до изчезване. Не случайно черният щъркел е избран за символ на Природен парк „Русенски Лом“, а местен предприемач кръсти хотела си „Черният щъркел“. От турското му име „лелек“ е произлязло и названието на острова, погреш-

но променено от някои несведущи в „Люляк“ и за съжаление намерило място и в географските карти и литературата.

Пред лодката ни се чува пляскане, чиито източник не можем да определим. Приближаваме, като се стараем грижливо да избегнем излишен шум. Накрая успяваме да надникнем иззад група ниски върби, още обезлистени, но израсли достатъчно гъсто, за

да ни предоставят надеждно укритие. Пред нас в плитката вода – ято къдроглави пеликани (*Pelecanus crispus*), към 15 – 18 птици, са се наредили в кръг, като на хоро. Пляскат с криле по водата и току потапят гълзите си човки в нея. След като гребнат, ги издигат нависоко за да наместят пляската в обемистата си гуша. Явно, поглъщат рибата с главата напред. В бинокъла ясно виждам, как риба-

Морският орел почти бе изчезнал, но напоследък „възкръсна“ в Дунавската равнина. Стават и такива чудеса

та „рита“ и подгува торбата под долната половина на човката. Така е в живота – за един сбор, за друг топор! За наш късмет птиците, увлечени в лова, не ни обръщат внимание. А и ние, като добри ловци се стараем да не издадем нежеланото си присъствие. Няма да развалим работата на „колегите“ я! Отпускам се доволен на гръното на лодката. Най-после и на мен ми се случи великата „ловна сполука“ – да видя това зрелище, за което доста бях чул и чел. Пеликаните, разбира се, са само временни гости, дошли да се възползват тук от предложеното им от природата рибно угощение.

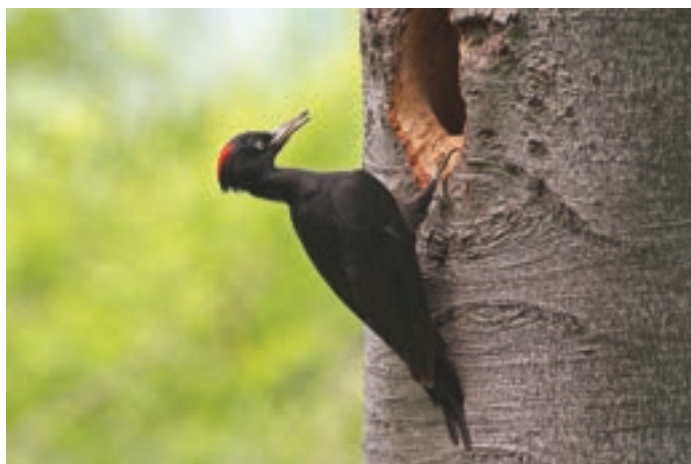
При едно идване на Лелека успяхме да видим и снимаме с руския ми „Любитель“, с който разполагах тогава, гнездо на морски орел (*Haliaeetus albicilla*) и на черна каня (*Milvus migrans*). Пазя черно-белите снимки като „паметник на една отминала епоха“. Морските орли си строят внушителни гнезда от клони, вейки и клечки с гуаметър докъм 1,5 м. и височина половин до 1 м. Високо по гърветата, така че да имат свободен път-трасе за полет до него. Когато гнездото е ползвано повече години размерите могат да „пораснат“ и повече. Вътре е постлано с треви и мъх. Летящият морски орел е впечатляваща гледка, на първо място заради размерите си. Едра женска (при грабливите птици женската е със значително по-големи размери) може да достигне 2,5 м разпереност. Върхът на крилете се образува от 7 първостепенни махови пера, които играят съществена роля за управление на полета. Махът на крилете е бавен и издава голяма сила. Понякога, подобно на лешоядите и морският орел ползва възходящи въздушни течения и се издига толкова високо, че с просто око вече не се вижда.

През шестдесетте години на миналия век по Дунава от Вигин до Силистра

Еберхард Унджиян е завършил специалност „Биология“ в Софийския университет „св. Климент Охридски“. Работил е като зав. отдел „Природа“ в Историческия музей в Русе (1960 – 1994). Теренен биолог, фотограф, пещерняк.

сме регистрирали общо десетина гнезда. За съжаление през следващите десетилетия на морския орел му беше прочетена „вечная память“. Случват се обаче и чудеса, не само в приказките и легендите, а колкото и невероятно да звучи – в реалния живот. И морският орел се завърна! За велика радост на орнитолози, професионалисти, любители и природозащитници, той отново се наблюдава по целия български сектор на Дунава. Даже има намерени нови гнезда, напр. на остров Лакът под гр. Никопол и на остров Милка, северно от Персина. А през зимата на 2014 г. наш колега от БДЗП е успял да преброи цели 19 птици, възрастни, с бели опашки, а също и тъмнокафяви млади, както и птици в различни преходни оперения. Морските орли, като повечето едри птици, стават полови зрели на 4 до 5 години. Едва тогава добиват окончателното оперение на възрастните с характеристиката, контрастираща със светлокафвия цвят на останалото тяло бяла опашка и могат да „встъпят в брак“. Тук е място-

Черен кълвач пред гнездовата дупка. „Работата“ му се чува надалеч.....

небесната синевина, издули бели платна, бавно пътуват облачните кораби. В гората кълвач барабани сватбената си песен по сух клон – „пррр – пррр – пррр“. Ако се съди по силата на звука – е черният кълвач (*Dryocopus martius*), наречен още възлищар заради черното си оперение. Челото, темето и тилът на мъжкия са ярко червени. Женската е по-скромна, само тилът

то да съобщим едно наблюдение от далечното минало на наш близък познат и страстен ловец – г-р Д. Константинов. По време на зимен лов на водоплаващ дивеч една ранена дива гъска се спуснала към водата. Морски орел светкавично съзрял удобния случай, сграбчил я в мозъците си нокти и я отнесъл.

През осемдесетте години на миналия век към главата или „горук“ на Лелека (цялата речно-блатна терминология е предимно влашка) се беше установила временно смесена колония от чапли. Те предпочитат „колективния живот“. Откъм фарватера особено се открояваха малките бели чапли (*Egretta garzetta*), накацали като бели цветове на крайбрежните върби. Те са най-многобройния вид чапли у нас. Там рибарите си бяха построили „вила на кокили“ – яки зреди за предпазване от наводненията. Влизахме се по стълба, минаваща през дупка в пода. Тя неведнъж ни е приютявала от негодите на времето.

Слънцето се оглежда в гладкото водно огледало. Духне ли вятър и закачливо навъдри повърхността, лумва фойерверк от ослепително искрящи бликове. По

и е червен. Полетът му е праволинеен, за разлика от вълнообразния на другите видове кълвачи, с малко неравномерен мах на крилете. И входът на гнездовата дупка не е кръгъл, както при тях, а овален и значително по-голям, с диаметър около десетина сантиметра – няма как да се сбърка. Освен планинската популация съществува и сравнително стабилна в Дунавската равнина и по Ломовете.

Остров, по дефиниция в тълковния речник е „къс суша, заобиколен отвсякъде с вода, солена или сладка“. За нас, природолюбителите обаче островът е един по-малък или по-голям обособен свят, криещ немалко тайни.

За нас дунавските острови, а българските са общо 62 на брой, продължават да пазят своята непреодолима привлекателност и очарование като пазители на природни съкровища, чакащи да бъдат разкрити (и снимани!) от любознателния естественик и турист. Независимо дали са (отчасти или изцяло) защитени, като Персина с островите около него, Вардим, Бръшленските острови, Мишка, Радецки, Цибър и други или не са, като Лелека. ■

НОВИНИ ОТ НАУКАТА

Странен оранжев прилеп обитава „желязната планина“ Нимба в Африка

Планината Нимба е една от най-богатите на желязни руди и кобалт планини не само в Западна Африка, но и в света. Съдържанието на магнетит в нейните скали достига над 65%, което я прави много привлекателна за добив на евтина желязна руда. Най-високият връх в планината носи нейното име – връх Нимба и е висок 1752 м. В планината се срещат границите на 3 африкански страни – Гвинея, Браз на слоновата кост и Либерия и тя е експлоатирана и от трите страни от големи международни компании.

През изминалия XX в., в резултат главно на изследвания на френски биолози, планината Нимба стана известна в света и с уникалната си растителност и животински свят. В нея са открити много ендемични растения и животни, приспособили се за живот в специфичните условия там, между които много видове насекоми, паякообразни, охлюви, дребни гризачи и др. Там живее и единствената живородна жаба, известна досега и носеща името на планината – *Nimbaphrynoides occidentalis*, както и една популация от шимпанзета, които единствени използват камъни като оръдия на труда.

Още през 1981 г. „желязната планина“ Нимба е вписана от ЮНЕСКО в Списъка на световното наследство

(World Heritage List) и е създаден охраняем природен резерват от 17 540 хектара, разположен на територията на 2 африкански страни – Република Гвинея и Брега на слоновата кост.

Едно от най-новите открития, направено от международен екип зоолози в планината Нимба през 2020 г. е съществуването и на един уникален вид прилеп, който има оранжев цвят за разлика от стотиците видове

прилепи, познати досега в света. Според г-р Джон Фландърс (Dr John Flanders), един от откривателите на новия вид, „Той е поразително красив с неговия блестящ оранжев цвят и черни криле. Него-

вите пръсти са също красиво оранжеви, придавайки му забавен контраст“. Авторите на изследването са нарекли новия вид в чест на планината – *Myotis nimbaensis*. Новата находка потвърждава важното значение на планината и резервата Нимба за поддържането на биологичното разнообразие в района на Западна Африка. Изследователите посочват още, че популацията на новия вид е слабо проучена досега и той вече е отнесен към категорията на „Критично застрашените“ видове животни в света.

*По Americam Museum Novitates
(2020)*